

דין כלי הצליה

סכין ושיפוד בצלי

1. ספר מצוות גדול לאוין סימן קלז

וגם נכון להזהר שפעמים שחוטכין בסכין את הבשר או את הכבד בשעת צליה לנסות אם הוא צלוי הרבה ופעמים שמקום החתך מלא דם לפי שעדיין לא נגמר מלצלות ופעמים שהוא עושה שם גומא והיא מליאה דם רותח ואוסרת הסכין כי שם אין יכול להיות שריק (ע"פ סה"ת ס"ה סט ע"ש), ואפילו בלא גומא ראוי לאסור הסכין מחמת הדם שהוא חם כמו בסכין ששחט בה (חולין קיא, ב), וצריך להתייבש בדבר וכן כתב מורי:

2. תורת הבית הקצר בית ד שער ד

שפוד שצולין בה בשר שחוטא קודם מליחה בולע הוא מן הדם ונאסר, ולפיכך אסור להפך בה בשר שבקדירה וכיוצא בו לפי שחוזר הוא ופולט דם שבלע.

והורה אחד מגדולי החכמים שאסור להשהות הצלי על גבי השפוד לאחר שהוסר מעל גבי האש שמא יחזור הבשר החם ויבלע ממנו. אבל מותר לצלות בו ולהשהות בו כל זמן שהבשר זב שכל שהוא זב ופולט אינו בולע מדם השפוד.

3. הר"ן על הר"ף מסכת חולין דף מא עמוד ב

והקשה הראב"ד ז"ל למה השפוד אינו נאסר דהא מצי חיים בשרא דאיב דמא עלויה ובלע ליה שהרי שפוד של מתכת חם מקצתו חם כולו כדאיתא בפ' כיצד צולין (דף עד א) ונמצא שאפילו מה שבתוך הבשר דינו כחם וכי גמיר בשרא למטויה ושביק ליה נמי ליתסר בשרא.

תירץ הרמב"ן ז"ל דמש"ה שרי (הבשר) דכבולעו כן פולטו כדאמרינן במוליאיתא. הילכך כל מה שבולע הבשר מן השפוד חוזר ופולט. אבל אסור ליתן את השפוד לתוך התבשיל שהשפוד עצמו אסור הוא כ"כ הרא"ה ז"ל. ולפי זה אסור לשהות הצלי בשפוד כלל אחר שהעבירוהו מעל האור וכן שמעתי שכתבו להחמיר בכך.

ולי אפשר **דבשפוד נמי אמרינן כבולעו כן פולטו** ואין להחמיר בזה כל כך דם שבשלו אינו עובר עליו:

4. רא"ש מסכת חולין פרק ח סימן לו

ונראה דבי דוגי אסור כיון שהדם מונח עליו ונבלע בו והשפוד אינו נאסר דנורא מישב שייב כל הדם ואין מניחו להבלע בשפוד.

5. חוות דעת ביאורים סימן עו

מדוע השיפוד לא אוסר בשימוש הראשון ואסר בשימוש השני?

(ב) בדיעבד. עיין ט"ז ס"ק י' ומהרש"ל אוסר השפוד אף בדיעבד וכו' והיינו אפילו לצלות בו בשר אחר. ועיין ברש"ל הטעם, דלא אמרינן בהבשר האחר כבולעו כן פולטו, משום דהשפוד פולט בקל במעט חום קודם שמתחיל פליטת הבשר, וכשהבליעה קודם הפליטה לא אמרינן כבולעו כן פולטו.

המתנה בדין כבולעו כן פולטו בצלי

6. תוספות מסכת חולין דף קיב עמוד ב

ולפי אותן השני טעמים שפירשתי דכל זמן שהתחונה פולטת ציר בולעת ופולטת דם העליונות עם ציר שלה אז כל זמן שפתוחה לפלוט בולעת ופולטת צריך להמתין לתחונה עד שתשהה העליונה שיעור צליה שעד אותה שעה אין התחונה יוצאת מידי דמה.

7. תוספות מסכת חולין דף קיא עמוד א

דמא משרק שריק - וא"ת למה לי האי טעמא תיפוק ליה דכבולעו כן פולטו... ואי משום דפעמים נצלה הבשר שלמטה מן הכבד תחלה והכבד עדיין פולטת ונופל על הבשר וכשמסירין הבשר הרי בלע ולא היה לו שהות לפלוט? א"כ בשרא עליו בשרא נמי ליתסר מהאי טעמא כשהתחנות נצלה קודם ומסירין אותו מן השפוד! ויש לומר דכבד שיש בו שפע דם לא אמרינן כבולעו כן פולטו והא דאמרינן בכיצד צולין (גז"ש) דלב קורעו אחר בישולו משום דכבולעו כן פולטו אף על פי שיש בו שפע דם הלב מתבשל ומתייבש במקומו בחלל הלב.

8. רא"ש מסכת חולין פרק ז סימן יג

... ולא אמרינן כבולעו כן פולטו. דדוקא היכא דנפלט מיד בשעת הבליעה כגון מולייתא אמרינן כבולעו כן פולטו. אבל דבר שנאסר כבר מחמת דם שבא עליו ממקום אחר תו לא שרינן ליה משום דכבולעו כן פולטו.

וכן סיכום הב"י אצלנו ב (ב)

שרשי הבדלים בין השיטות

9. ביאור הגר"א יורה דעה סימן עו

(טו) ויש מי כו'. סברא שניה (האוסרת השיפוד) ושלישית (שהשיפוד חוזר ואוסר הבשר כששוהה) טעמם כמ"ש בר"פ כ"צ דמתכת שחם מקצתו חם כולו ובולע מהדם וחוזר הבשר ובולע ממנו אלא דכ"ז שהוא על האור אמרינן (לגבי הבשר) כבכ"פ כמש"ש גבי מולייתא משא"כ אח"כ. וסברא ראשונה (האוסרת הסכין) ס"ל דבשפוד נמי אמרינן כבכ"פ משא"כ בסכין (שהיא קרה שאינה באש) וער"ן בפ' כ"ה קי"ב אין מניחין כלי תחת הבשר כו'.

וסברא אחרונה ס"ל כמ"ש הרא"ש דאור מושך הדם אליו ואינו מניח לבלוע בסכין ושפוד ועב"י:

דין הסכין לטעם הר"ן ודינו לרא"ש כשהקדים להסיר מהאש

10. ראה גר"א לעיל

11. פרישה יורה דעה סימן עו

(יב) ולפי זה הוא הדין דסכין נמי מותר. ר"ל לפי זה לטעם דנורא מישאב שאיב לאפוקי אי הוה אמרינן טעמא להקל בשפוד משום שהוא על האש חם ויבלע ויפלוט מיד דמהאי טעמא אין שריותא לסכין:

12. פרי חדש יורה דעה סימן עו אות כג

... ואפשר נמי שאף השפוד אינו נאסר דאית ליה להרא"ש נמי כדעת הר"ן [שם מא, ב ד"ה ומיהו] דאף בשפוד אמרינן ביה כבולעו כן פולטו,

משאב שאיב ואינו מניח לבלוע הדם לא בסכין ולא בשפוד, ואנו נוהגין לכתחילה ומתירין בדיעבד.

17. ש"ך על יורה דעה הלכות מליחה סימן עו סעיף ד

כב (פמ"ג) לאחר שהוסר מעל האש לאחר שפסק הבשר מלזוב. משמע דבעודו עדיין על האש אפי' פסק כבר מלזוב דם של עצמו מותר וכן הוכחתי בספרי מדברי הר"ן וכן מבואר בשלטי הגבורים ד' תש"ך ע"א והיינו טעמא דכ"ז שהוא אצל האש אמרינן כל מה שבוילע הבשר מן השפוד חוזר ופולט דכבולעו כך פולטו דלא כהעט"ז ש"ך וז"ל אף על גב שכל זמן שהוא אצל האש אין חוששין לזה היינו משום שכל זמן שהוא אצל האש הבשר זב ופולט והואיל וטרוד לפלוט אינו בולע עכ"ל דליתא אלא כדפי':

רשת צליה לרמ"א

18. שו"ת חלקת יעקב אורח חיים סימן קק

ר' מרדכי יעקב ברייז נולד בפולין בשנת תרנ"ו (1896). שימש כרב בכמה קהילות בפולין וגרמניה, ומשנת תרצ"ד, לאחר שברח מן הנאצים, כרב הקהילה החרדית בציריך, עד פטירתו בשנת תשל"ז.

ועל שאלתו בצליית הכבד הנהוג על כלי העשוי מחוטי ברזל, על הגאז, ולפי המבואר בס' ע"ו סע' ד' לענין שפוד שצולין בו בשר, דצריך ליבון לכתחילה בין צלי לצלי, ואף בדיעבד באי"מ אסור, ועל מה סומכין לצלות כך בלי ליבון, אף לכתחילה - ע"י משבצות ס' ע"ו סוס"ק י' וז"ל ומה שצריך בשפוד ליבון בכדי לצלות בשר, ואף דטרוד או ככ"פ וסומכין ע"ז לכתחילה בטרוד, מ"מ כיון שהבשר מונח בדוחקא על השפוד, לכתחילה לא סומכין עכ"ל, הרי לן החילוק בין שפוד ובין חוטי ברזל שלנו. – וכן כתב בדובב משרים (חלק ד ליקוטים סימן ק) שיש מקום להקל בזה ובספר דברי סופרים הביא בשם ברית מלח (אות לג) להחמיר בזה.

יחוד כלים לכבד ומנהג האשכנזים היום

19. כנפי יונה סימן עו (סעיף ד)

רבי יונה ב"ר אליהו לנדסופר היה מחכמי פראג. נולד בשנת תל"ח (1678) לאביו ר' אליהו בוסמלא, מצאצאי המהר"ל מפראג.

כתב בעטרת זהב (סעיף ד') להך דעה שאוסרים השפוד, אסור לצלות בו בשר אחר עד שילבנו. והנראה לי להך דעה פשיטא שאינו אסור לצלות בו, דכיון דאינהו לא חשו להשהות הצלי על גבי השפוד, והיינו מטעמא דאידי דפליט בשרא לא בלע, ה"נ בשר אחר. והנראה לי דאינהו לא אסרי [השפוד] כי אם לנער [בן] הקדירה, אבל אותו הבשר לא, וה"נ בשר אחר. ואפילו למאן דחש שלא להשהות בשר ע"ג השפוד אחר הצליה, הרי כתב הרשב"א (בתוהב"א ב"ד ש"ד ל"ה ע"א) שהראב"ד הוא שכתב ז"ל לפיכך אין אדם רשאי להשהות הצלי על גבי השפוד אפילו רגע אחד, אלא תכף שמוציאו מן האור, שולף הבשר מעל השפוד, ועד שהוא זב ופולט אינו בולע, דאי שביק לי' על השפוד, הדר ובלע בשרא מיניה, דהא חמימי נינהו [עכ"ל]. הרי כל זמן שהבשר זב, אפילו אחר שהוסר מן האש, לא חש לבליעתו, מכל שכן לצלות בו בשר אחר, שכל זמן שעדיין לא פעל בו האש, לא יבלע, ומיד שפועל בו האש, הרי טרוד לפלוט, ואינו בולע. ואולי חשב העטרת זהב שכיון שנאסר השפוד מכא הדם, יש לחוש קודם שפועל האש בבשר לפלוט, מחמם לי' לשפוד שמחוץ לבשר הנצלה עליו, וכיון שחם מקצתו חם כולו, יכליע בבשר, שגם החלק שתחת הבשר מחם חם לי' ומפליט לתוך הבשר. ואני אומר שגם זה אינו, דאולי אגב דיפלוט דם שלו, יפלוט

אלא שהרב כתב עדיפא מינה שאין בליעה בשפוד מטעם נורא מישב שייב, וא"כ אפשר דכי היכי דבעודו על האור מתיר הר"ן מטעם כבולעו כך פולטו, הכי נמי לאחר שנסתלק מן האור אמרינן ביה שמה שנבלע בשפוד ע"י אותו חום נפלט ג"כ ע"י אותו חום, ובין בבשר ובין בשפוד ובסכין ואף אם הוסרו מעל האש קודם חצי צלייתו ככולהו אמרינן כבולעו כך פולטו, וכיון דדם שבשלו אינו אלא מדרבנן סומכין אהך סברא להקל.

13. ב"ח יורה דעה סימן עו אות ד

...מיהו דיעבד אם חזר וצלה בשפוד בשר או השתמש בסכין ברותחין לית לן בה דסומכין על הרא"ש דנורא מישאב שאיב ומיהו אף הרא"ש מודה שם שאם הסיר השפוד עם הבשר מעל האש קודם שנצלה חצי צלייתו דנאסר השפוד והסכין מיד ואוסר הצלי ודוק:

14. ט"ז יורה דעה סימן עו

(ט) לאחר שפסק הבשר מלזוב כו'. משמע דאם הוסר מהאש בעוד שהבשר זב אין איסור בדבר מאחר שפולט אינו בולע ומה שבוילע פולט אלא שהשפוד נאסר שאין שייך לומר כבולעו כך פולטו ולפ"ז להיש מתירים שמביא אח"כ שהוא הרא"ש וכ"כ הר"ן מביא ב"י וז"ל ולי אפשר דבשפוד נמי אמרינן כבולעו כך פולטו ואין להחמיר בזה כ"כ דדם מבושל אינו עובר עליו עכ"ל ממילא כ"ש דמותר הכל כל זמן שיש לו מה לפלוט והוסר מן האש והטעם דכל זמן שחום האש על הבשר אז מפליט הבשר דם שבתוכו לחוץ וכשנתקרה החום ההוא אין מפליט כלל והוי דם האיברים שלא פירש ושרי

ומו"ח ז"ל כתב שהרא"ש מודה שאם לא נצלה חצי צלייתו והוסר מן האש דאסור השפוד והסכין והצלי ותמוה הוא אלא הכל שרי וכן מעשים בכל יום כשצולין בשר שלא נמלח שאין נוהגין להסיר השפוד עם הבשר קצת מן האש לתקן האש:

15. פרי מגדים יורה דעה משבצות זהב סימן עו ס"ק י

(י) ומתירין. עט"ז הביא דברי רש"ל דהשפוד אסור והעלה באין הפסד מרובה אסור ובה"מ יש להתיר ובשמנונית נבילה וכדומה כ"ע מודים דלא שייך טרוד ולא כבולעו כך פולטו כמבואר בחולין בההוא דרב מרי ודוכתי טובא. אמנם לענין סכין שחתכו בעודו על האש יש לומר באין ה"מ אסור ובה"מ להתיר אבל לאחר שהוסר קודם שנצלה כל צרכו יש לעיין אמאי כתב באות הקדום דשרי ועיין אורח מישור אות ד' האריך בזה וכפי הנראה דבסכין כה"ג יש לאסור אף בה"מ.

שהה על האש אחרי גמר פליטה בדעת הרשב"א

16. לבוש יורה דעה סימן עו סעיף ד

בשר שצולין אותו בלא מליחה, יש מי שאוסר לחותכו בסכין כל זמן שלא נצלה כל צרכו מפני דם שבו שנבלע בסכין, וכן השפוד שצולין אותו בו אוסרין אותו לצלות בו פעם אחרת עד שילבנו, ויש אוסרין אפילו אותו הבשר להשהות בשפוד, אלא מיד שהוסר השפוד מן האש יסור הבשר ממנו כדי שלא יחזור ויבלע מן השפוד, אף על גב שכל זמן שהוא אצל האש אין חוששין לזה, היינו משום שכל זמן שהוא אצל האש הבשר זב ופולט והואיל והוא טרוד לפלוט אינו בולע, אבל לאחר שהוסר מן האש אינו פולט עוד ויש לחוש שמא יבלע מן השפוד, ויש מתירין הכל בין הסכין בין השפוד, דנורא

גם בליעתו זה, ואינהו לא אסרי אלא בשר המוסר מן האש, ונשתהה ע"ג השפוד, ורוצין לאוכלו בכה"ג. וע"כ אין להחמיר בזה, כן נראה לי, דהא בלא"ה קי"ל כהנהו דלא חשו לי' בדיעבד, וכן משמע מלשון הטור שכתב אבל מותר לצלות בו כו'. והגם כי מדברי האיסור והיתר הארוך כלל ל"ו סי' י"א נראה דאסור לצלות, היינו בשר שכבר נמלח והודח שאין לו פליטת עצמו. אבל בשר שעדיין לא נמלח, מותר, וסיום דבריו שם הוא כן, אלא שיש טעות סופר שם.

20. תורת החטאת כלל יח

א. כתב בשערי דורא [סי' יח] שפוד שצלו בו בשר שלא נמלח אסור ואין העולם נזהרין ומתירין בדיעבד והרא"ש [סי' לז] והמרדכי פרק כל הבשר דף תשל"ח ע"ב [תשא] כתבו דאף לכתחלה השפוד שרי וכן הוא מסקנת הר"ן פרק כל הבשר דף תש"ח ע"ב [מא: ד"ה מיהו]. ובהג"ה שערי דורא [שם אות ג] בשם מהרא"י דיש ליזהר לכתחלה ובדיעבד שרי בין בשר בין כבד שנצלה בשפוד וכן פסק באיסור והיתר הארוך כלל ל"ו [דין יא] וכן פסק בית יוסף [סי' עז ד"ה ואדוני] דכן עמא דבר והכי נהוג.

21. פרי מגדים יורה דעה שפתי דעת סימן עז ס"ק כג

והיינו דלכתחלה נזהרין שלא להשהות הבשר לאחר שהוסר מאש וגם שלא לחתוך בסכין צלי שלא נצלה כ"צ לאסור השפוד לצלות עליו בשר אחר שלא נמלח אא"כ מלבן ודיעבד שרי אף אם תחב השפוד לתבשיל רותח דלגבי שפוד אמרינן נמי ככ"פ

22. קיצור שולחן ארוך הרב אהרן פפויפר

ט מגדולי הפוסקים האחרונים יש מי שכתב שכמדומה שהיום לא נהגו כלל ללבן השיפוד אלא חוזרים וצולים בו בלא ליבון כלל ולתת טעם למנהג זה נראה לי משום שאנו מחמירים לצלות הבשר עד שיתייבש מבחוץ אף על פי שכבר כלה כל הדם שבו בשיעור חצי צלייתו ואם כן פשוט שאפשר להחשיב את השהייה הנוספת שמשעה הבשר והשיפוד על האש אחר שכלה כל הדם מן הבשר כליבון לשיפוד ו כדין צולה בשר כשר על השיפוד לעיל סעיף ה' י ונראה לי שהסומך על מנהג זה וסברא זו שהבאנו כדי להקל ברשת צליה לא הפסיד ולענין שיפוד יש לפנות למורה הוראה ונהרא נהרא ופשטיה.